

Center for Vikingetidssudier

Fokuseminar den 9. oktober 2025

Dimser og spjorter - detektorfund i forskningen

Abstracts

Jens Ulriksen, forskningschef, CVS/Museum Sydøstdanmark

Detektorfund som primært tolkningsgrundlag

Detektorfund har indgået i den arkæologiske forskning siden de begyndte at dukke op som danefæ på Nationalmuseet. Genstandene har med rette tiltrukket sig opmærksomhed, og i nogle sammenhænge har det måske medført overfortolkninger af deres udsagn. Undervejs har den museale tilgang til de løsfundne metalgenstande undergået en udvikling på godt og ondt. Fra at være opsigtsvækkende er det for nogle blevet til en administrativ belastning. Registreringen af de enkelte genstande kan derfor savne oplysninger om definerende elementer, der er vigtige i forskningsmæssig sammenhæng. Det ville ikke være et problem, hvis adgangen til genstandene var let og ligetil. Det er den ikke. Vellignende fotos eller tegninger er et alternativ. I indlægget præsenteres bl.a. overvejelserne bag et nyligt overstået arbejde med en forskningsartikel, hvor detektorfund var grundlaget for analysen.

Anne Pedersen, seniorforsker, Nationalmuseet

En, to, mange – Og hvad så!

I de sidste godt 40 år er antallet af genstandsfund fra perioden ca. 1000-1150 steget voldsomt. Hvor der tidligere var få og tilsyneladende unikke genstande, er der nu ikke blot mange, men mange ens, der kan belyse den materielle kultur i denne tidligere lidt oversete periode mellem vikingetid og højmiddelalder. Med de nye fund er fulgt store udfordringer, begyndende med den basale identifikation og klassifikation af hidtil sjældne og til dels ukendte typer. Til gengæld er der et stort potentiale for ny viden både om de enkelte genstandsgrupper og i et videre perspektiv om håndværk, inspirationskilder og kommunikationsnetværk. Oplægget tager udgangspunkt i udvalgte fund fra den tidlige middelalder, først og fremmest de angelsaksisk-sydskandinaviske celleemaljefibler og fibler fra den såkaldte "Urnes-Romanesque transition phase", hvor der i dag er meget mere at tage fat på end i 1980/90'erne, hvor disse termer først blev introduceret.

Mogens Bo Henriksen, museumsinspektør, Museum Odense/Forskningscentret Centrum

10.000 detektorfund senere – og hvad brugte vi dem så til?

De første årtier efter detektorens udbredelse i civilsamfundet var der fokus på detektorfundenes spektakulære karakter – især på guldfundene. Dette fokus er fastholdt af nogle, mens andre har set potentialer i *big data* eller i enkelttypers udbredelse i geografiske rum. De generelt gode data, der ledsager de sidste årtiers detektorfund, har gjort det muligt at analysere relationer mellem (kultur)landskabet og bestemte fundgrupper, f.eks. enkeltfundne okser fra bronzealderen samt værdimetaller fra jernalderen. Hermed har det været muligt at genbesøge ældre fund med dårligere data

og inddrage dem i nye, rumlige studier med henblik på at perspektivere gamle og præsentere nye tolkninger.

Potentialet i det store datamateriale er vanskeligt at udfolde som følge af utidssvarende praksisser i centraladministrationen og en museumslov, der afspejler en anden virkelighed. Hvis ambitioner om at udnytte materialet til forskning og formidling skal imødekommes, er det nødvendigt at have en tæt og ligeværdig dialog mellem lokalmuseer og centraladministrationen. Denne skal føre til fælles praksisser og standarder for indsamling og registrering af data og metadata, herunder mere tydelig forventningsafstemning i forhold til dem, der indsamler materialet, altså detektorførerne.

Claus Feveile, museumsinspektør, Museum Vest

45 år med metaldetektoren – et kalejdoskopisk tilbageblik

Indlægget præsenterer en række nedslag gennem en livslang anvendelse og arbejde med metaldetektoren både som instrument/metode, men også med de tusindvis af fund som er resultatet af afsøgningerne. Baggrundsmaterialet er naturligvis særligt de to geografiske områder, hvor jeg har arbejdet direkte med detektorførere og -fund, nemlig Sydvestjylland og Nordøstfyn. Jeg vil vise eksempler på intra-site analyser i den ene ende af skalaen og fordelinger på Skandinavisk niveau i den anden ende. Endelig – og det kan ikke være anderledes: et par bemærkninger om de benspænd som forskningen lider af på grund af fortsat manglende og delvis uprofessionel tilgang til vores allesammens fælles data.

Lars Grundvad, museumsinspektør, Museet Sønderkov

Fra anarki til strategi – om 10 års udvikling af samspillet mellem detektorfund og arkæologiske undersøgelser af detektorpladser i Vejen Kommune

Indtil primo 2014 kunne metaldetektorfundene i Vejen kommune tælles på kun én hånd, og endnu et par år derefter var opdagelserne relativt få. Dette ønskede Museet Sønderkov at ændre, således (gratis) non-destruktive undersøgelser kunne fortælle om de yderzoner i ansvarsområdet, som vi kun sjældent besøger arkæologisk. Derfor indledtes et projekt, hvor første trin blev at ”fiske” metaldetektorister i regionen.

Allerede i april 2014 bar dette frugt, da en svenskekrigsskat dukkede op syd for Kongeåen, og relativt hurtigt derefter dukkede der flere opsigtsvækkende fund op, hvor især Fæsted-opdagelserne træder frem. Ved rent *held-i-uheld* fremstod flere af disse nyopdagelser som landbrugstruede depotfund, og derfor søgte Museet løbende midler ved Slots- og kulturstyrelsen til at redde depoterne fra landbrugsmaskinerne. Sådanne udgravninger er naturligvis spændende, men ofte opnås kun en meget vag viden om fundenes kontekster, hvilket i forskningshenseende er enormt utilfredsstillende idet det allerede ved opdagelsen af første skat blev et erklæret mål at publicere alle fund fagligt.

Af den årsag blev der besluttet to ting: 1: at forundersøge nærområderne for egne midler umiddelbart efter depotudgravningens ophør, og 2: at forundersøge mindst en detektorfunden lokalitet pr år, således genstandene kunne belyses i endnu højere grad.

I denne præsentation ønsker jeg at belyse det ovenfor beskrevne ved en række eksempler, men jeg ønsker også at vise, hvordan detektorfolkets opdagelser meget hurtigt kan omsættes til vidensdannelse som har en stor værdi for en lokal forankring og for et museums formidlingsvirke.

Pouls Hounsvad, stud.mag. Aarhus Universitet

Fund, forskning og fremtid. En ny generations refleksioner over fremtidens forskning i detektorfund

Detektorfund har uden tvivl forandret arkæologien i Danmark. Som en del af den nye generation af forskere, og som én der selv startet ud med metaldetektoren, er detektorfund ikke noget, jeg blot *bruger*, de er blevet udgangspunktet for det meste af min forskning. Både i min bachelor, om udbredelsen af yngre germanske kamhjelme, og i mit igangværende speciale om fuglefibler.

Under min forskning af detektorfund, er jeg stødt på flere forhindringer, særligt i forhold til registreringskvalitet og begrænset adgang til data. Mange fund kunne være blevet registreret bedre, men tid og ressourcer var begrænsede. Vi har allerede erkendt, at indsamlingen kunne være grebet bedre an, men i stedet for at dvæle ved det, bør vi se fremad: mod stærkere digitale systemer og åbne databaser, der kan løfte potentialet i den voksende mængde detektorfund, og samtidigt bevare fokus på både kvalitet og kvantitet af dataen.

Mathias Kaas, phd-studerende, Nationalmuseet

Open Finds, open minds – hvor skal detektorarkæologien hen de næste fire årtier?

Detektorfund har haft en afgørende betydning for dansk arkæologi gennem de sidste fire årtier, men har de fortsat det? Dette oplæg vil undersøge netop dette, med udgangspunkt i egne erfaringer fra detektorbruger til forsker. Med artikler skrevet under studiet såvel som efter studiet, et speciale med fokus på store ligearmede fibler og et igangværende ph.d.-projekt om sølvøkonomi i yngre jernalder, har og er detektorfund en stor del af undertegneds liv. Oplægget diskuterer balancen mellem big data og deep data, mellem kvantitet og kvalitet samt open source-principper og forskningsmæssige ”ejerskaber”.

Der reflekteres over, hvordan detektorfund hidtil er blevet integreret i forskningen, og hvor feltet kan bevæge sig hen i fremtiden. Der foreslås øget åbenhed, samarbejde og systematisk opfølgning, eksempelvis gennem faste seminarer, forskningsgrupper og bedre/nye databaser, hvilket kan fremme feltets udvikling.

Volker Hilberg, Stelly. bevollm. Direktor, Museum für Archäologie Schloss Gottorf

Viking-period Hedeby and metal-detecting – new insights

Due to intensive metal detecting since 2003 our picture of Viking period Hedeby has changed significantly. For the first time a pre-viking period is visible. Although our understanding of the 9th and 10th centuries has enlarged and provides archaeological research with new possibilities of understanding its development. Without metal detecting almost nothing would be known about Hedeby's significance in the late Viking period and its transition to medieval Slesvig. In the last years the state archaeological service of Schleswig-Holstein conducted new metal detecting immediately outside the semicircular rampart, in an area that was always thought to have been uninhabited, but which now needs to be completely reinterpreted. The lecture will provide examples for all of these points and aspects.

Gitte Tarnow Ingvardson, museumsinspektør, Nationalmuseet

Detektorfundne mønter – kan vi lære noget af svenskerne?

Der er stor forskel på metaldetektorlovgivningen i Danmark og Sverige. Mens detektorarkæologien i Danmark nærmest er blevet en nationalsport, er den svenske tilgang til metaldetektorafsøgninger langt mere restriktiv. I Sverige anvendes detektorafsøgninger primært af professionelle arkæologer i forbindelse med arkæologiske udgravninger. I Danmark indgår detektorafsøgninger ligeledes som en del af den arkæologiske værktøjskasse på udgravninger, men langt de fleste detektorfund gøres af fritidsarkæologer, og afsøgningerne knyttes ikke nødvendigvis til arkæologiske udgravninger.

I Danmark har enkeltfundne mønter som kilde til middelalderens møntbrug længe haft stor forskningsmæssig bevågenhed. Selv om mønterne ikke entydigt kan knyttes til specifikke anlæg eller faser, er det en udbedt antagelse at enkeltfundne afspejler aktiviteterne i et område. Men er det korrekt? Med udgangspunkt i den udgravede og veldetekterede skånske middelalder landsby Örja diskuteres det, hvordan vi kan anvende detektorfundne mønter i forskningen.